

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvaestio iii. De futuro.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

QVÆSTIO III.

DE FVRTO.

ARTICVLVS I.

Vtrum furti definitio sit bona.

SECVNDVM rerum ordinem, si pretium earum ac dignitatem aestimes, post homicidium quo summū bonorum temporalium adimitur, dicendum statim erat de detractione ac murmuratione, quibus honor fama que adiur. Hæc enim plurius habentur, quam bona externa. Melius est enim inquit Sapiens, nomen bonum quam diuitiæ multa. Attamen lucidior fiet dispositio si non hunc, sed alium cum S. Thom. insequamur ordinem, nempe si prius iniurias expediamus, quæ factæ committuntur, ac deinde ad alias discurremus quæ committuntur verbo. Nam ratione operis criminosis iniuria inest in factis, quam verbo. Atqui S. Thom. quæst. 66 duos hic articulos de dominio præmittit, quod nos ceu primum fundamentum materiæ iniuriæ atque iniustitiæ commutatiuæ, superiori lib. præicimus, ubi per omnes suos numeros dominiorum materiam deduximus. Primus enim articulus D. Thom. est de rerum possessionem in genere quæ homini statim condito diuinitus cõcessa est. De qua quidem re quæst. 1. disputantes cõstitimus soli Deo in primis rerum dominium iure creationis competere, non modo quantum ad earum vsum, verum etiam quantum ad earum naturas, quas vti que creare, annihilare, & alterare præter leges naturæ potest, in creaturis autem corporalibus solum hominem ostendimus esse rerum dominum, ea scilicet ratione qua libertatem suarum habet actionum ac dominium. Brutum verò minime, ac minus rem ullam insensibilem. Secundum autem S. Thom. adiecit articulum de dominiorum diuisione, qua q. 3. factâ esse monstrauimus iure gentium, rationesque late subiecit ob quas collapsæ naturæ ac prauis affectionibus subdita diuisio talis congruat. Cum ergo tam copiosè illic discussa hæc reliquerimus, nõ est quod sit hic

nam. Nam filius est aliquid patris, & vxor aliquid mariti, quin etiam amicus alter ego. Quapropter qui vnum lædit, in omnes iniurius est. Adde quod etiam dum illi personæ cum qua delinquis iniuriam non inferis, potes & coniunctam lædere. Nam dum tibi vxor in adulterium sua spõte consentit, aut puella in stuprum, licet volentibus iniuriam non facias, illam tamen inferis marito ac patri. Quod autem aliunde possit excessus fieri pater. Primum ex dignitate personæ, vt si principem vel optimum virum, vel viduum, vel orphanum, iniuria læcessas, inde grauius peccat. Vnde Ecclesiastic. 35. Non despicias preces pupilli, neque videam si effundat loquelam gemitus. Hic autem D. Thom. nil de illo impresentiarum meminit, qui in alterum sibi coniunctum iniurius est, vt spauem occidas aut fratrem (hæc enim scelera iam speciem mutant) sed loquitur de personis coniunctis ipsi læso, vbi species delicti non mutantur se per accidens cre-scit culpa.

Ad primum igitur argum. respondetur, quod licet homo suapte natura liber sit tamen dum delinquit per abusum eiusdem voluntatis ius perdit quod habet ad membrorum usum, & ideo merito carceri mancipatur. Exemplo nimirum Dei, qui licet fecerit liberum hominem, quandoque eum accepit, iuxta illud Job 5. qui dissipat cogitationes malignorū ne possint implere manus eorum quod cõperant, licet quandoque perimitur eos suis obsequi animi morbis. Patet namque respublica non de omni culpa carceri tenet reum, sed grauioribus. Ad secundum respondetur quod solummodo parentes retinere filios possunt, ac domini seruos occlusos in parum tempus tam in penam, quam ad eos cohibendos, nam in cluso illa non habet rationem carceris. Alijs autem priuatis id non licet. Quoniam etsi cohibere quisque possit fratrem à malo fraternè corripicndo, nequam tamen inferendo vim. Quin vero priuati cui ceres pro enormi delicto iudicatur puniuntur que in republica, sed rãtum licet vnicuique delictorum qui sibi iniuriã inrogauerit, ad horam detinere, dum eum tradat iustitiæ ministris.

TO
PE
LUS
III
13

Primū
argum.

fit hic nobis de his articulis verbum aliud faciendum. Primus ergo articulus presentis questionis, est de nomine ac definitione furti, qui apud D. Thom. est tertius. Et arguitur a parte negatiua, quod furti definitio quam S. Thom. ac Theologi constituunt, curta mancaque sit, videlicet, Furtum est occulta acceptio rei alienae. Furtum non solum in acceptione consistit, sed in retentione quandiu enim quod furti-puisti non restituis, furti teneris, ergo non satis est dicere acceptio. Secundo. Potest quis non modo alienam rem, verum & propriam quam penes alium deposuerat vel impignoraueat furtim rapere, quod si alterum celauerit, iniuriam illi irrogat, ergo ad rationem furti non requiritur acceptio rei alienae. Tertio. Id quod peccatum minuit non constituit rationem culpae, occultae autem delinquere peccatum minuit, tum quod iudicium sit verecundiae, tum quod scandalum illa ratione caueatur. In contrarium est quod definitio debet esse breuis compendiosaque oratio, sed tribus illis vocibus satis furti natura depro-mitur, ergo definitio pluribus onerata redundat.

Secūdu
argum.

Tertiū
argum.

Sentētia
Isidori
de origi-
ne nom.

De furti tam nomine quam definitione nonnullam inter Doctores varietatem reperias. Isidorus namque libro decimo, eo quod furtum clancularia acceptio sit, putat fur a furto dici, id est a fureo & atro, nempe quod nocturno vitur tempore. Idem ait Varro de re rustica lib. 1. 2. Neque vero iuriconsultus, si de furtis, l. 1. hanc reiecit etymologiam, quamvis & alteram subijciat, ut scilicet a ferendo siue ab aufere-ndo dicatur. Nam & Graeci fures, *φάρμας*, appellant a *φάρμα*, Perparum tamen refert. Attamen de definitione longius iuris interpretes à Philosophis discrepant. Ait enim Paulus eadem l. furtum est contractatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus eius possessionisve, quod lege naturali prohibetur est admittere. Et addunt alij, quod sit contractatio rei mobilis, propterea quod Instiit de usucapio. § quod autem habetur furtum non fieri loci, aut fundi, ac tandem adiungunt, iniurto domino. Est tamen iuris Doctoribus in more, dum genus aliquod definiunt, species omnes in definitione subnotare. Philosophi vero compendio, rei naturam exprimunt, quam

Defini-
tio furti
secundū
Iuriscō-
iulicos.

post diuisionibus explicatius euoluunt. Quare definitio auctore Aristot. debet esse breuissima oratio, quae rei naturam compendio explicet, qualis ille est. Furtum est occulta acceptio rei alienae. In primis enim cum contractatio solum rei contractum significet, accommo-datus dicitur acceptio, hoc est usurpatio. Mox amplo nomine rei alienae, copiosius res omnes furto captas comprehendimus, quam si dicas rei mobilis. Haud enim tantū res nobiles, verum & inmobiles furto capiuntur, dum subdole possidentur. Quocirca nihil opus est exprimeret, rei vel usus, nam qui re aliena iniurto domino vitur, rem quodammodo alienam capit, hoc est, usurpat. A qui in hoc dicimus, occultae fatis significatur fraudulentia, nisi qui clam domino rem capit, fraudem non fecit. Atque eodem verbo de signatur acceptio fieri iniurto domino, nam ignorantia causa est inuoluntarij. Id autem quod adijciunt, lucri faciendi gratia non solum superflue, verum falsè adhibetur, qui enim rem capitali alienam, quam in hunc projiciat aut incendio tradat, furti reus est, ra meti dū id facit non lucri cupidus, sed ut iniuriam inferat id fiat. Igitur ad rationem furti tria requiruntur. Primum quod ratio em habeat iniustitiae in cuius genere constituitur. Et hoc exprimitur cum dicimus acceptio. Intelligitur enim iniurto domino, quae contractatur iniustitia tribuenti vnicuique quod suum est, extenditurque adeo ad detentionem. Secundum est quod differat ab alij iniustitiae speciebus. Et hoc in specie designatur dum dicitur, rei alienae, puta ab eo possessae, qui eius est vere dominus. Nam qui vel membrum alteri abscindit, filiamve aut uxorem rapit, quibus abutatur non fur sed multator est, aut raptor, aut adulter. Tertium est quod propriam rationem furti complect, ac demum illud à rapina & latrocinio se iungit, videlicet quod clandestino fiat. Oratio ergo horum trium explicatrix, genuina est definitio furti, videlicet. Occulta acceptio rei alienae. Hinc fit inepte diuidi furtum in fraudulentam occultamque acceptioem & rapinam. Furtum quippe non est genus ad rapinam, sed species illi opposita. Iniuriosa ergo acceptio rei alienae est, quae primo diuiditur

in furtum, & rapinam, seu latrocinium, ut
 articulo proximo patebit. Vtraque tamen
 species ex parte obiecti in quatuor suble-
 gatur. Nam si quod furto rapitur, res est
 sacra sacrilegium dicitur, si verò est pos-
 sessio Reipublicæ, dicitur peculatus. De
 vtroque legitur 23. quæstio. 4. cano. quid
 ergo. Si autem furtum sit de grege disper-
 so, dicitur abigatus. Et qui pecora sic, vel
 armenta abigit, nuncupatur abigens. De
 quibus extat tit. 47. lib. Digest. Quarta de-
 nique species est plagiarum sine plagium,
 pura furtum hominis, ut vendatur. De quo
 etiam extat titulus ad legem Flavianam de
 plagia. Etenim qui seruum, vel ancillam
 domino suo auferit, verè furtum est, possidetur
 enim seruus, ut pecus. Nisi ancillam in tem-
 pus caperet, turpiudinis gratia: nam il-
 le fornicator esset, non fur. Sicut raptor
 est qui ea de causa rapit virginem. Quid
 autem si quis filios, aut uxorem aliam au-
 ferat, ut venderet, vtrum esset furtum
 iam superiori libro, responsum est, quod
 eum pater non sit verè dominus filiorum,
 neque vxoris, illud non est furtum, sed
 plagium, vel captiuitas. Contra hæc au-
 tem forsitan quis arguat. Dum filius clam
 patre, vxorve ne sciente marito aliquid
 ei furtim accipit rem alienam, & tamen
 neuter censetur fur. Respondetur, quòd
 vbi res non est tanti pretij non censetur,
 filij acceptio furtum, eo quod non fiat in-
 iusto domino. Quicumque enim paten-
 tum iure praesumitur pro conditione sua,
 & statim indulgere filio miniores sum-
 ptus, & multò iustius maritus vxori. Quan-
 do vero res esset magni ponderis, ita ut
 merito pater, aut maritus censetur in-
 iustus, profecto verè esset furtum, ut bene
 adnotauit Syluest. verbo, Furtum, §. 11. &
 tenetur filius ad restitutionem si pecu-
 lium habere castrensè, hoc est militaria sti-
 pendia, vel alia bona libera, vel saltem
 postea in diuidenda hereditate id parte-
 cere. Et pariter de vxore censendum. Ta-
 menti quantum ad excommunicationis cèn-
 suras nunquam praesumendus est pater,
 tam ac si spirituali mucrone, aut vxorem,
 aut filios sauciare.

Per hæc ergo clarent argumentorum
 responsa. Ad primum namque responde-
 tur, quòd peccati occultatio esse potest, aut
 causa ipsius, aut circumstantia. Causa, scilicet
 peccati quando delinquens occultatione vit-

tur, vt iustus delinquat, vt patet in fraude,
 & dolo. Quare tunc non diminuit pecca-
 tum, sed suam per se constituit speciem, pu-
 ta furti (vt dictum est) vt distinguitur à
 rapina. Tunc autem occultatio est circum-
 stantia quando is qui peccare decreuit ob
 verecundiam, aut ob cauendum scandala-
 lum in tenebras se addit, vt suam expleat
 libidinem, & tunc diminuit rationem pec-
 cati. Ad secundum argumentum, responde-
 det D. Thom. detinere alienum inuito do-
 mino, eandem habere rationem nocumen-
 ti, atque iniustam acceptionem, ac perinde
 ad rationem furti reduci, super quo respon-
 so multa Caietan commentatur. At vero
 cum bis libro præcedenti, nempe quæstio.
 6. artic. 1 & quæstio 7. artic. vltimo, hoc fa-
 ctis fuerit à nobis discussum, non opus est
 plura hic adhibere. Sed recolere, præceptum
 restitutionis affirmatiuum esse, præcipiens
 bonum opus, includit tamen negotiatio-
 nem retinendi, quæ est prohibitio mali,
 qua ratione affinitatem habet cum furto.
 Igitur hoc quod est detinere, non adhibet
 peccatum nouum illi quod est accipere, sed
 est illius continuatio tanto grauior illic, vt
 diximus, quanto durtior. Si autem no-
 uus adhibeatur positius actus, scilicet si
 proponas non reddere, aut si re aliena ad
 consumendum vitis non proponens dam-
 num soluere, illi actus sunt multiplicata de-
 lecta, contra eandem negationem non re-
 tinendi inclusa in eodem præcepto. At
 vero contra affirmationem restituendi re-
 center peccatur quories retinens alienum,
 aut videt dominum egere, aut eum petere
 audit: nam tunc nouo iuris merito resti-
 tutione tenetur. Ad tertium argu. sub obscuro
 idem S. Doctor respondet. Sensus eius ta-
 men est, qd qui rem suam quæ penes alium
 est, videlicet penes illum qui illam, vel rapit,
 vel in deposito custodit, furtim rapit,
 fur ob id censendus est, qd licet simpliciter
 sit sua, est tñ alterius secundu qd, vel quantu
 ad custodia, vel quantu ad detentionem.
 Vt autè hæc solutio nonnulla complicare
 falsa. Primum quod res rapta nullatenus rap-
 toris est, res. nullius tantum esse dñi, qui iure
 possidet, quod latroni nõ competit, immo
 detinendo moraliter peccat. Secundo hæc
 solutionis sententia falsa est, nempe qd qui rem
 capit suam furtum faciat, quandoquidem
 non solum vulgari sermone non reputatur
 fur, nisi qui alienum capit, verum & iura
 id

Ad secū-
dū arg.

Ad ter-
tiū arg.

Prima
obiectio
aduer-
sus solu-
tionem.
S. Tho.
Secunda.

TO
re
ius
III
13

id decernunt, vt patet l. si is qui rem. i. ff. de furt. vbi habetur quod qui rem quam com modauit furti, non est fur. Quapropter si postquam res quispiam ex me sustulit, vt statim ab eodem extorqueant, non ero futuri reus. Respondetur mentem S. Thom. legitimam esse, quam ipse statim artic. e. eiusdem quaestio. patefacit. Si enim ego apud quendam rem meam deposui, vel ille mihi eripuit, & clam illo accipio, propterea censor fur, quia ille nesciens me accepisse tenebitur ex conscientia mihi restituere, & eadem ratione si auferam a latrone ipso infcio. Atque hac de causa ait rem illam quodammodo esse illius seruantis depositum, nempe quantum ad ius custodiendi, quinetiam & illius, qui rapuit, quia debet illam seruare ad restituendum. Quare ergo non possum priuata auctoritate vi, aut fraus de illam capere.

Solutio.

ARTICVLVS II.

Vtrum furtum, & rapina specie differant.

Quamuis ex praecedenti artic. solutio huius quaestiuiculae facile colligatur, maioris tamen claritatis gratia de eadem differentia rursus quaeritur. Nempe, an inter furtum, & rapinam sit specifica differentia. Arguitur namque a parte negatiua. Primum quod non videntur differre nisi tanquam occultum, & manifestum, quae quidem qualitates in alijs peccatorum generibus non variant species, vt si in publicum peccetis, aut in secreto. Secundo, qua differentia specifica a fine, & formali obiecto sumitur, quod furti, & rapinae idem esse videtur, nempe vsurpatio alienae rei. Tertio, sicut rapitur pecunia ad vitendum ea, ita & puella ad abutendum, rapitur autem puella. siue publica fiat, siue secreto, speciem non mutat, ergo neque rapitur pecunia. In contrarium autem est Aristot. Philosoph. s. Ethicor. cap. 2. vbi furtum, & rapinam diuersas species constituit.

Conclusio re-
spiciua.
Probatio con-
clusio-
nis.

Ad quaestionem breuissima conclusio-
ne responderetur. Furtum, & rapina differunt specie. Probatum. Differentia specifica aduim attenditur penes formalem, eandem autem proximam differentiam obiectorum, haec autem in furto, & rapina est specifica, ergo eiusmodi crimina differunt

specie. Probatum minor. Vicia haec ambo in hoc conueniunt, quod sunt communitati-
ue iustitiae aduersa, quatenus per vtraque istarum acceptio in iustum fit, prius alienum violatur, iniustum autem, vt ille habet Aristot. nemo nisi iniustus contraque suam voluntatem patitur, inde ergo actiones istae iniuriosae sunt quod contra voluntatem domini fiunt, qui ideo inuoluntarium patitur, at vero inioluntarium, vt i. Ethic. auctor est Arist. dupliciter fit, nempe aut per ignorantiam aut per violentiam. Furtum autem ex sua ratione dicitur acceptio ignorantiae domino, rapina vero eodem conscientio ac vim patiente, ergo furtum & rapina differunt specie. Itaque non ad rationem alieni aspiciendum est, quae est materiale obiectum, sed ad rationem inuoluntarij. Differentia est quam non solum morale Philosophi verum, & Iurisconsulti ex eadem philosophia suas leges eliciunt agnoscunt, vt patet l. sed nouo iure, C. de let. fugit & apud Vlpian. l. fur. ff. de fur. Est autem ne quis decipiat mediare consideranda Cogitare. n. qui spiam possit aut in hoc consistere, quod furtum fiat in tenebris, vt Exo. 22. habetur, rapina vero sub luce dicitur. Aut quod furtum in absentia domini committatur, rapina vero in eius praesentia. Cum tamen in neutra istarum ratione discriminem consistat. Sed differentia est quod furtum fit absq. violentia, rapina vero, & latrocinium violente. Hinc. n. vt art. vlt. videbimus, saepe fit rapinae culpa praeter illa quae in furto. Ex quo fit, vt praesente domino furtum fieri possit, sicut & eodem absente, rapina. Exempli gratia, si praesente patrono impudicus homo in aedes insulset, illum quae vel resistentem opprimat, vel ne resistat aliquid, aut in cellam includat, aut talem ei incurrat metum, vt taceat, quamuis in eisdem aedibus faciat, habetur raptor & latro, quia vim infert. Si vero patronus eius non consentiat, tamen ob suam modestiam taceat, latronis parens vel honori vel vitae, non erit rapina, sed furtum. Eisdem ratione si aedes quis ei aggrediatur, licet nemo sit intus, erit rapina. Quia sit vt latrones qui vias publicas obsident non fures modo sint, verum & raptores. Distinctio autem qua habetur de furtis, vbi distinguuntur duo furtorum genera, quorum alterum est occultum, alterum vero manifestum nihil facit ad rem. Nam enim accipitur illic manifestam pro rapina.

rapina, sed pro eo casu quo fur in flagranti delicto comprehenditur, ut continuo exponitur. l. 3.

Omnia igitur argumenta soluta restant. Ad primum enim respondetur quod peccata alia ab iniquitatibus iniustitiæ non habent pro obiecto inuoluntarium alterius, sicut furtum & rapina, & ideo ex diuersa ratione voluntarij non variantur specie, si cui hec. Et per hoc responsum etiam est ad secundum, quod est circa idem versetur obiectum materiale & remorum scilicet alienum, tamen formale & proximum non est idem. Ad tertium respondetur quod rapinas puellæ quantumque respectu aliorum occulte fiat, puellæ tamen semper est notus & ideo quia illa semper præsumitur restituisse, dicitur raptus.

ARTICVLVS III.

Virum furtum sit genere suo peccatum mortale.

Postquam dictum est quid sit furtum quomodoque à rapina differat, queritur de virtutis natura, an sit genere suo mortale delictum. Et quo historiam filiorum Israel expoliatarum Ægyptios torques iam expositam nullam faciamus, arguitur primum. Qui rem suam vel penes alium depositam vel furto sublatam furtim capitavit: fur iure habetur, & tamen non peccat, postquam iure vititur suo, ergo furtum non est peccatum. Secundo arguitur, cum id quod quis inuenit aut casu repererit nulli restituit, furtum committere videtur, & tamen si ad naturalem æquitatem spectes nullum est peccatum, nam, ut habetur Insuper & ff. de re. diui. quod nullius est, occupanti conceditur & re vera quarum rerum dominus non comparet, nullus esse censetur. Quod autem non sit genere suo mortale, tertio loco probatur. Tunc ex illo Proverb. 6. Non grandis est culpa: dñi quis furatus fuerit tum quod si est rei modice, non est cur sit mortale, tum maxime quod si mortale esset, cum sit contra iustitiam & pacis quietem, dignum esset pœnæ mortis illa autem non apparet digna que furibus infligatur: sed satis est ut multiplicatum restituat furtum, secundum illud Exod. 22. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem

quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue. Idque habetur leg. sed nouo iure. C. de feris fugit. In contrarium autem est quod nemo secundum diuinum iudicium, nisi ob mortale delictum vehementer percussus maledictione, fures autem acri animaduersione damnantur, verbis illis, Zach. 5. Hæc est maledictio que egreditur super faciem omnis terræ, quia omnis fur sicut ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur.

Ad questionem vnica conclusione respondetur. Furtum, fortiorique ratione rapina, peccatum est, idque genere suo mortale. Probatur. Delictum mortale, ut idem dicere consueuimus, inde penditur quod charitatem extinguit, quæ vita est animæ, furtum autem, est huiusmodi, ergo est mortale. Probatur minor. Illud delictum quod virtuti aduersatur, reipublice necessaria, perquam scilicet pax quiesque eius seruatur, extinguit charitatem furtum autem aduersatur iustitiæ, in qua tota mortalium fides, humanaque societas salua consistit. Nam per furtum ciues expellitur iure suo, atque adeo pax ciuitatis perturbatur, est ergo contra charitatem, sed tamen tanto grauior rapina, quanto vis peior est fraude. Dictum autem est, genere suo proprie rationem explicari solitam in leuitate materie quæ culpam attendit. Conclusio clarissima ac perinde omnibus compertissima est, sed tamen de furti comparatione ad alia crimina posset quis, neque immerito dubitare, virum sit genere suo omnium peccatorum contra Decalogum minimi, an peiorem obtineat gradum. Primum enim de fornicatione affirmat. Martin in tract. de Temper. q. 2. minoris esse culpe genere suo quam furtum. Cuius potissimum fundamentum est, quod fornicatio non est natura sua mala, & ideo prohibita. Imò vero ob id tantum est mala, quia prohibita, nempe lege veteri, Deuter. 23. Non erit meretrix ex filiabus Israel, & noua ad Ephes. 5. Omnis fornicator aut immundus aut auarus non habebit hereditatem in regno Christi. Et eodem applaudit Duran. 4. Sententia, dist. 3. q. 2. Præterea quia furum est contra iustitiam, fornicatio autem non nisi contra temperantiam, nam qui fornicatur, ut ait Paulus, in corpus suum peccat, iustitia vero præstantior est, quàm veritas, de iust. & iure. E c v t

Conclusio tripla.

Ratio conclusionis.

Dubitatio. Martin.

Primo Martini.

Secunda.

TO
RE
BULLS
III
13

D. Tho. *vt lib. 3 definitum est, omnium moralium
 præstantissima. At vero D. Thom. 2. 2. que-
 stio. 154. artic. 3. contrariam habet senten-
 tiam, nempe fornicationem genere suo
 grauius esse flagitium, quam furtum. Nam
 de adulterio nemo dubitat, propter iniu-
 riam, quæ fit alteri coniugi. Et re vera
 hoc nemo sanè doctus negare potest. Et
 Ad pri-
 mū arg.
 Martini
 Ratio
 S. Tho.*

primū ratio Martini, ac Durandi peior
 est multo quam eorum conclusio. Dicere
 namque fornicationem non esse contra
 ius naturæ, error est heresi proximus.
 Nam consequens inde protinus fiet, quod
 genibus ante legem scriptam non fuisse
 delictum quin vero, neque post scriptam,
 quia lege Mosaica non tenebantur. Ratio
 ergo, vt fornicatione genere suo grauius
 sit peccatum, est quod peccati grauitas po-
 tissimum ex obiecto est pendenda, ma-
 lum autem fornicationis est nocumen-
 tum vitæ futuræ proli. Nam quæ ex va-
 go concubitu nascitur, si ad rei naturam
 spectes, neque educari recte potest, neque
 vero ali commode, vitæ autem præstati-
 us bonum est exterioribus bonis, quæ fur-
 to auferuntur, quare fornicatio non so-
 lum, natura sua est mala, verum & furto
 iniquior. Neque vero ratio quam contra
 idem auctor ob molitur digna est mora-
 li philosopho. Ait quippe hoc est acciden-
 tariū fornicationi, quod male educitur
 alaturque proles: nam potest fornicari-
 um facultatem habere maiorem, quam
 coniugatus, tum etiam propositum firmius
 alendi, quin vero ditandi suos liberos.
 Non, inquam, hæc ratio digna est Philo-
 sopho. Quin vero id quod ipse dicit ac-
 cidentarium est, hoc autem quod nos di-
 cimus, conditioni vagi concubitus nati-
 tum. Nam ex natura rei, qui non sunt
 matrimonio iuncti non possunt bene ale-
 re prolem. Et vera si arguitur Martin. vlti-
 mus esset momenti, tunc sequeretur ma-
 trimoniale coniunctionem non esse vin-
 culum naturæ. Inde enim hoc habet,
 quod natura eius est, vt sit bene educati-
 ua prolium. Et tamen vsu nihilominus ac-
 cidit, vt sæpe coniuges namque facultatem
 habeant, neque vero voluntatem eas edu-
 candi. Est ergo existimandus actus ex na-
 tura, & non ex accidente. Cum ergo dici-
 mus bonam educationem, naturalem esse
 matrimonio, non autem fornicationi, non
 de actione loquimur. Nam illa aliunde im-

pediri potest, vt iam modo dicebamus, sed
 de naturali potentia. Quin vero & simplex
 per molliem pollutio, eo turpior est ac
 peior, non modo furto, verum & fornicatione
 quod seminatio nemini licita est nisi
 ad fructus ferendos, quare illa, quia fru-
 stranea est maiorem habet iniquitatem.
 Ad aliud vero Martini argumentum re-
 sponderi potest quod quamuis fornicatio
 non esset contra iustitiam, non tamen in-
 de sequitur non esse grauius, quia neque
 si iustitia sit præstantior virtus, fit conse-
 quens ut omne opus iustitiæ excedat quod
 cunque temperantiæ, quoniam satis est
 fornicationem esse contra melius bonum,
 puta contra uitam. Sanior autem solutio
 est quod fornicatio est etiam quodammodo
 contra iustitiam quæ erga futuram pro-
 lem seruanda est. Constat autem prin-
 cipaliter in specie intemperantiæ, non ex
 eo ut quoddam audui, quod præcipue in
 illo actu consideretur delectatio, nam & ea
 dem est pariter in adulterio præcipue, &
 nihilominus est contra iustitiam. Sed quia
 ille actus non est contra personam actu exi-
 stentem, neque vero quæ præcesserit, sed
 contra illam quæ est tantum in potentia.
 Alio tamen nos possumus contra nos-
 tros arguere. Vitium furti expresse prohi-
 bitum est in Decalogo non autem fornicatio,
 ergo furtum est peius. Mox nulla
 fuit unquam iam barbara gens quæ igno-
 raret furtum esse peccatum, quatenus ini-
 iuriosum est, & tamen multæ ignorauerunt
 in lege naturæ fornicationem esse
 peccatum immo vero usque adeo aliquæ
 poterant esse agrestes, vt talis ignorantia
 esse illis inuincibilis patentior ergo est
 culpa furti atque adeo grauior. Deinde
 Furtum etiam nunc maiori infamia deno-
 tatur quam simplex fornicatio est ergo
 sedius ac perinde atrocius.
 Ad primum tamen respondetur con-
 sequentiam esse nullam. Ponuntur enim
 ut supra diximus, in Decalogo præcepta
 que apertam habent iniustitiam, sicut
 adulterium, nihilominus fornicatio, quæ
 ad illam reducit, peior est quam furtum.
 Alioquin probares etiam furtum esse pe-
 ius nefando crimine, quod illic non ex-
 primitur. Ad secundum respondetur, quod
 quamuis furti nequitia apertior sit, non
 tamen inde sequitur esse peiorem. Nam
 et si ratio iniustitiæ latentior sit in fornicatione

ratione militat tamen contra maius bonum.

Ad tertium denique negatur, maioris infamiae esse furtum quam fornicationem, nam honeste mulieri pudentius est fornicatione quam furtum fecisse, sed viri propter corruptissimam consuetudinem minoris illam aestimant. Et quamvis minoris esset infamiae non inde sit consequens ut sit minus peccatum quonia Gregorio auctore peccata carnalia sunt minoris culpae & maioris infamiae quam spiritalia. Et blasphemiam circa dubium peior est furto, & tamen non de illam pudescunt homines quam de furto. Hac autem veritate nihil obstant, nempe quod fornicatio genere suo grauius sit peccatum, esse tamen potest, in indiuiduo furtum quod sit luge fornicatione scelestius, vel ratione quantitatis, vel ratione illatae vis quin vero grauius quam adulterium, vti decem milia ducatorum quis depradaret. Quinimo & qui amplissimam domum ac familiam expoliaret, grauius peccatum committeret quam si faceret homicidium plebei hominis. Est enim fallacissima regula, collationem, que est inter species virtutis aut vitiorum, ad singula indiuidua applicare quippe in quibus possunt esse alie qualitates augentes, aut minucentes rationem virtutis ac vitij. Pari modo infamatio & contumeliatio genere suo grauior est furto ex obiecto. In summa cum bona externa sint inferiora quam fama & vita, furtum genere suo minimum peccatorum. Decalogi.

Inter argumenta contra hanc conclusionem primum facit D. Tho. de furto filiorum Israel in Aegypto, quod nullum fuit peccatum, sed iam lib. 2. satis dictum est illud nullam habuisse rationem furti. Nam prater quam quod Deustanquam rerum dominus citra vllam dispensationem potuit illos eiusmodi bonis donare tanquam reclus iudex soluit illis mercedem infumprilaboris in luto & latere. At vero vtrum liceat principibus Deum in hoc imitari vt aliquid occulte præcipiant quod citra publicum tumultum nisi teneantur exequi. Verbi gratia. Si princeps præciperet aulico aut bonis aut vira quem piam priuatim expoliare, vtrum teneret ille exequi? Respondetur quod si dicta causa lataque condemnationis sententia id faciat, citra dubium patendum est, quoniam expe-

dit quandoq. eiusmodi executiones secretas esse. Et tunc illud non esset furtum sed executio poenae. Quod autem citra iudicij formam & ordinem ad imperet, nefas est, neque parendum est illi, quoniam & princeps tenetur iudicario ordine procedere. Si quidem non est Deus, qui errare non potest. Nisi forsitan, quod quam rarissime accidere solet in aliquo casu, qui cum patetissimum haberet iudiciam, neque moras ferret, neque strepitum publicum. Quando vero publicitus indicitur bellum tunc nisi iniustitia causae manifesta esset, iussio principis pacare debet nullum conscientias, vt August. 23. q. 1. can. quid culpatur, admonet. Ad aliud vero quod primo loco posuimus argumentorum de illo qui res suas proprias vel furatur vel rapit, art. 1. partim dictum est, & partim modo dicendum superest. Restat enim dubium illic pratermissum vtrum liceat cuiunque auctoritate priuata id quod sibi debetur recuperare. Ad quod S. Th. respondet negatiue nam si rem illam apud illum deposueras quam ipso nescio furaris, aggrauas illum, vt tibi eius furti restituere teneatur. Si vero ille contra ius viurpauerat, inde peccat quod transgreditur iuris leges, priuatim vsurpando iudicium quod publica potestati conuenit, quod quidem mortale delictum est, idque ciuili lege acerrime prohibendum. Sed tamen operæ pretium est hoc locupleius explicare. Quid enim facit miser, qui nullatenus res suas via iuris recuperare potest? Est nanque in regulis iuris lib. 6. quod nemo re aliena ditari debet. Respondetur ergo tam de culpa quam de restitutione. Licet nanque cuique priuata auctoritate sua coepere, dummodo ista ad sint conditiones. Prima, vt omni proculdubio certissimus sit, rem sibi esse debitam, nam vbi quippiam est dubietatis, neque quam id licet, iuris ordine prætermisso. Quapropter famuli siue principum siue inferiorum dominorum nullo iure possunt quippiam furtim a suis heris surripere, eo obtentu quod non satis pro suo seruitio & famularu repositum est illis. Solent enim creberime hæc sibi apud confessarios obtendere. Quibus tamen respondendum est, quod ei pretium illud de quo inter ipsos conuentum est non possunt alia via extorquere, possunt quidem id latenter eripere illud autem aucta

August. Ad primū arg.

D. Tho.

Dubitatio.

Conditiones quas ad esse oportet vt liceat cuique priuata auctoritate recuperare.

sium quod famuli ipsi putant sibi insuper adhibendum, nequaquam nisi vi aut fraude coacti à dominis fuerint se iure. Volenti nanque non fit iniuria. Et ideo si non vis illo pretio seruire, abi. Secunda conditio est, vt omnia expertus, certus sis te non posse via iuridica rem tuam recuperare. Nam alias publicæ potestati iniuriam faceres. At vero in tali casu distinctione opus est. Aut enim impossibilitas illa inde nascitur quod testibus instrumentisque cares, quibus ius tuum probare possis, & tunc nequaquam licet per vim res tuas surripere, nam vim inferre nemini priuatim licet nisi vi vim vi in flagranti delicto repellat. Quare si alia via rem tuam acquirere, nequis, nullum tibi restat remedium, potius nanque publicæ quieti consulendum est, quam tuo priuato commodo. Quare vnusquisque sibi prouideat quæ eum tela res alienet suas. Si vero via latenti citra scandalum potes eiusmodi tibi debitum surripere, aut tibi compensationem facere licebit quidem, dummodo periculum caueas ne debitor ille tuus restitutionem iterato faciat. Et hoc quantum ad exsationem culpæ. Nam quantum ad restitutionem, dummodo tibi euidenter cõstet rem esse tuam, licet contra ius non expectata publica auctoritate, etiam per violentiam illam debitori eripias, nihil restituere teneris. Neque ad excommunicationis censuras respondere cogaris, sed panas dumtaxat condemnatus fuere. Secundo modo contingere potest ocludi alicui viam recuperandi rem suam, non quod probationes non sint legitime, sed propter iudicis iniquitatem, qui tenuit causam de videre, tunc enim ratio apparentis euincere videtur, licere etiam per vim vniciuque rem suam capere, nam princeps hæc ratione potest alteri bellum indicere nempe quia alium non habet iudicem qui ius sibi reddat suum nihilominus respondetur, neque tunc fas esse rem per vim patenter aggredi. Sed si latenti via eripi nequit, vel ad eundem est superior, vel si nullum aliud remedium superest, potius ferenda est honorum iactura, quam vi rem publicam perturbare, vt in hac quest. artic. 8. docere videtur D. Thom. Eo potissime quod similis casus vix contingere potest. Vbi tamen tam barbara esset respublica aut tanta tyrannide oppressa, vt nemo possit ius

suum obtinere, tunc si citra annorum spaciorem posset quis etiam cum aliqua violentia in suum se ius restituere, non prius esset iniquitas. Dico in ius externorum bonorum. Nam vindicare, se nullo casu liceret. Vt si iniuriam passus es, etiam si obtinere ius nequeat nequaquam tibi licet illam priuatim vindicare. Neque simile est de principibus. Nam ille penes quæ est summa reipublicæ, non solum est eius iudex, verum & externorum hostium ad iniurias non modo propallandas, verum etiam vlciscendas.

Secundum autem argumentum materiam tangit inuentorum, ad quod S. Tho. per hanc distinctionem responderet. Sunt quædam inuenta quæ nullius vnquam fuerunt propriam, vt lapilli & gemmæ quas maritimum litus procreat. Et talium inuentores nulli restitutioni subduntur, quoniam quod nullius vnquam fuit, occupanti conceditur. Insti. de rerum diuis. §. fere. & ff. eod. tit. Atque eadem est ratio de inuentione vetusti thesauri, videlicet cuius domini nulla extare potest memoria. Nam iam tum ille thesaurus perinde habet atque arboris fodina quam terra nutrit. Præter quam quod legibus ciuilibus medietas domino agri adijcitur, perinde ac si eius fructus esset. Quod quidem ciuile ius vetustissimum esse ostendit euangelica parabola de inuentore thesauri in agro alieno, cui ad prædicationem apponitur quod illud prius eorum erit quam thesaurum proderet, vt integer sibi obueniret. Sed alia sunt res inuenta in terræ superficie, vel alibi recenter perditæ, aut depositæ, quarum idcirco domini, aut hæredes supersites, esse censentur. Et iste ait S. Tho. accipi non possunt animo retinendi, nisi constitit dominum proderet licet eas abiecit, secundum verbum Augustini 14. q. 3. si quid inuenisti & non reddidisti, rapuisti. Et tamen exponenti bus nobis per singula dicendum. Et primum, quod in litore maris lapilli inuenti, sine inuentoris expressa est iuris definitio, Insti. de rerum diuis. §. lapilli ff. eod. tit. Licet lapilli. Et ratio est, quia littora iure penonum manserunt communia. Atque idem est iuris naturæ iudicium de anni aliorumque metallorum venis, quæ sunt in visceribus terræ. Dubitare hic tamē quis posset propter nostrates qui ad Occidentalem continenter auri gratia aduolant, an licet reuicuntur

que vnus nationis ad aliam quæ situm au-
rum peregrinari. Apparet enim id vni-
cuique eadem ratione licere postquam iu-
re gentium non fuerint res istæ diuersæ.
Respondetur tamen hoc duntaxat iure
non esse omnino licitum, nisi incolæ ipsi
consentiant, aut pro derelictis eisdem
thesauros haberent, nam regiones iure
gentium diuise sunt, & ideo licet gen-
tibus illius regiones sint res illæ communes
tamen non possunt aduenæ incolis inui-
tis easdem res usurpare. Neque enim va-
lent Galli hæc de causâ ad nos penetrare,
neque nos ad illos ipsi inuis, sed hoc
alius est loci disputare. De thesauris au-
tem, vt bene ait. Sanct. Thom. eadem ra-
tio est naturalis. Thesaurus enim est, vt
habetur in l. nunquam. ff. de acquir. rer.
dom. vetus depositio pecuniæ cuius non
extrat memoria, vt iam dominum non
habeat. Quapropter illos thesauros ca-
pere nullam habet rationem furti, vt ha-
betur leg. falsus. ff. de furtis. Et ratio e-
iusdem legis est quod non sit furtum, nisi
sit cui fiat. Quapropter qui in fundo suo
eiusmodi thesaurum inuenit, inuentori
conceditur, vt habetur in l. instituta. de rerum
diuis. §. thesauros, & C. libro decimo. de
thesaur. lib. vnica. At vero si quis id in
alieno agro dedita opera in consilioque
domino illud queritando inuenit, iura
ciuili, vt habetur eidem proximis ciui-
tis, legibus totus thesaurus est domini fun-
di, quia inuentor fur reputatur. Si autem
forte aliud agens repererit, dimidiam
partem, inquit lex, retinebit, atque alteram
dabit domino. Idque forsan ad seruandam
pacem. Atque idem est ius de illo
qui in ædibus quas emit thesaurum eius-
dem generis inuenit, licet sint qui id ne-
gunt. Nam profecto eadem est ratio etiam
in eadem ob causam a des emerit, eadem
vltus prudentia quam Christus in Euan-
gelo laudi tribuit. Secus autem si in mu-
ro domus, aut in eius penetralibus pecu-
niam aut aliud quidpiam repererit, quan-
tiuis possessor illic posuisset & per obli-
uionem reliquisset, tunc enim eiusdem pos-
sessoris est, aut suorum hæredum, vt habe-
tur in l. a tutore ff. de rei vendicat. Hinc fit
opinionem Paludani in quarto, distin. 15.
quæst. 3. dicentis tam ex consuetudine vni-
uersos thesauros, vbiuis reperiantur esse
principum, non esse auscultandam, vt be-

ne ait Syluest. in verbo, inuentum. §. 13.
quoniam talis consuetudo in republica be-
ne instituta non est introducta. In Hispa-
nia nanque istæ leges citatæ ad literam
seruantur, quare si contraria consuetudo
alicubi obtinuit, est per vim, contra ius
naturæ & gentium. Habetur enim Insti-
tut. & l. citata, quod Adrianus naturalem
acquiratorem sequutus, ei concessi qui thesau-
ros inuenierit. Et lilla Codicis, de thes. In-
uentori, inquit, liberam tribuimus faculta-
tem, ne vterius Dei beneficium inuidiosa
calumnia persequatur. Vtrum vero prin-
ceps quotam aliquam ab inuentore exige-
re valeat, quis forte dubitet. Respondetur
autem nullam in tali exactione apparere
iustitiam, & ideo in Hispania non est in
vfu, neque vbi esset crediderim conscien-
tias obligare, sed inuentorem secundum
ius commune posse bona conscientia pos-
sidere. Nam dictus titulus. Instituit. nihil me-
minit principis, sed vbi ait quod qui repe-
rit in loco alieno medietatem det domi-
no, subdit quod pari ratione si inuenit
in loco Cesaris, dimidium det Cesaris, &
si in fiscali loco vel publico, det etiam me-
diatatem fisco, Et idem legitur non in-
telligitur ff. de iure fisco. §. si in locis. Quæ
quidem leges non loquuntur nisi vbi loca
sunt propria principis aut ciuitatis. Quæ-
circa princeps tanquam dominus non
potest, quippiam exigere quando thesau-
rus in solus est in loco ciuis, nisi forsan in
gruæti graui necessitate publica, tanquam
gubernator potuerit id genus tribui pe-
tere, quod nescio an satis probarem. De
metallorum autem venis vltus iam obti-
nuit, vt pars quinta obueniat principi, eo
quod venæ illæ sunt res naturales, quæ quo-
dammodo in bonum publicum metalla
progignunt. Multo autem maius dubium
est de reb. inuentis quæ non sunt thesauri,
sed præsumuntur habere dominos. Est qui
pe fere vnus consensus tam Theologorum
quam Iurisconsultorum, vt Summistæ aiunt
vero, inuentum, quod sunt pauperibus re-
stituendæ. Hoc autem primum rei huius vt
confessum supponamus, quod inuentor se-
dulo tenetur dominum perquirere bona
fide, & præconio publico, atq; alijs vijs pro
rei quæritate commodis, alioqui furti reus
habebitur. Illa autem adhibita indagine, li-
cet ergo non audeat contra cõem opinionem
assuecianter quippiam affirmare, sunt tñ mi-
hi gra-

Syluest.

Quæst.

Solutio.

De me-
tallorũ
venis.

Opinio
cõis de
reb. in
uentis q̄
non sũt
thesauri

Et 3. higr-

NO
RE
DLS
III

higrauiſſima argumenta quod inuentor
 Prima poſſit ſibi in conſcientia retinere. Pro-
 batur, iure natura gentium illa ſunt in-
 uentoris, & nullum eſt ius, aut euangeli-
 ſtimum, aut eccleſiaſticum, quod illa tri-
 entiam
 buat aut pauperibus aut cuius alteri, ergo
 pot eſt inuentor ſibi capere. Pr obatur
 prior præmiſſa, Res, vt libro terzo dictum
 eſt ius natura non diuſit, ſed permiſit in
 communi poſſideri, ius autem gentium,
 id cuius non extat dominus, primo occu-
 pant permiſit, res vero illa (cuius domi-
 nus poſt legitimam diligentiam non com-
 patet) perinde habetur ac ſi nullius eſſet,
 ergo qui inuenit perinde acquirit eius ius
 ac ſi theſaurus eſſet antiquus. Enimvero
 antiquitas nihil aliud præſtat, quam quod
 indicium eſt rem carere domino, hoc autem
 quod dominus non reperitur, eodem modo
 eſt cauſa ne alicui fiat iniuria, quia non
 apparet cui ſurtum fiat. Quod autem non
 ſit poſſituum ius, quod hoc pauperibus
 tribuat, probatur. Nam iuris prudentes
 nullum afferunt niſi caput, cum tu de uſuris,
 & ſimilia, quibus uſuraria pecunia &
 ſimoniaci adiudicatur pauperibus. Iura
 autem huiusmodi non loquuntur, niſi de
 rebus male partis & acquiſitis, vt habetur
 in canon. Non ſane. 14 quaſt. 5. Inuentio
 autem non eſt iniqua acquiſitio, ſed licita,
 neque eſt clarum debitum, ſicuti quod
 mutuo aut credito recepiſti. Secundo
 arguitur. Ante legem Euangelicam iure
 natura veriſſimum eſt, res inuentas fuiſſe
 inuentoris, ſicuti antiquos theſauros, nam
 iura non faciunt aliam diſſerentiam quam
 quod ſi inueniantur res que dominos habere
 præſumuntur non capiuntur niſi animo
 reddendi dominis, quod quidem ius ſolum
 cogit vt dominus diligenter diſquiratur.
 Hic enim eſt ſenſus legis falſus, ff. de furti
 que ait turti ream eſſe qui inuentum accipit
 animo non reddendi, etiam ſi dominum
 ignoret, nempe quia tenetur illum diſquirere,
 quo vique non inuenio, nihil loquitur de
 pauperibus, non ergo eſt cur in lege
 Euangelica debitum fiat iuſtitia illis
 conferendi. Sed eis eiſmodi res venire in
 ius commune reipublice, & ideo applicari
 pauperibus eius. Hoc autem proſecto non
 ſatis probatur, Nam illud illicitatum
 ſupra oſtendimus habere verum vbi manifeſtum
 eſt quempiam aliquid debere igno-

to domino, nempe quia iniuſte accipit, vel
 ſub fide reddendi, inuentio autem non eſt
 huiusmodi, imò beneficium eſt Dei, vt ait
 lex, rem aliquam reperire. Et proſecto ſi
 eiſmodi res in ius commune reipublice,
 vel pauperum cederent non video cur non
 eiuſdem, & antiqui theſauri. Neque obſtat ſi
 dicas illum qui inuenit non amittere ius
 ſuū, ſed velle vt des pauperibus, vt in eius
 bonum ſpirituale cedat. Nam ſi eo ipſo quod
 reperiri non pot eſt, nulla ei ſit iniuria, eo
 ipſo caret executione iuris petendi. Item
 ſi conſtat mihi eum qui perdidit eſſe Tur-
 cam, quid illi proderit dari pauperibus in
 ergo ſuccedit ius pauperum propter bonum
 perdendis, poterat enim iniquus, ſed alium
 de, ſcilicet quia ſunt bone redundancia in
 reipublica. Quod tamē non ſatis probatur,
 cum non probetur eſſe debita. Et eſt par-
 ro mihi magnum argumentum, D. Thomaſ
 hil hic de pauperibus meminiffe, ſed id ta-
 tum ait, quod inuentor qui bona fide cre-
 dit res haberi pro derelictis, non committit
 ſurtum ſibi retinendo, & certe facta dili-
 gentia, pro derelictis habentur. Nā loquitur
 iam tunc non de theſauris, ſed de illis
 rebus que de propinquo dominum habue-
 runt. Argumento vero que ex Aug. & Hiero-
 ron. 14. q. 5. afferuntur, nihil conueniunt.
 Ait, inquam, Aug. ſi quid inueniſti & non
 reddidiſti, rapuiſti. Et Hier. can. multi. Pec-
 catum, inquit, ſimile rapina eſt ſi quis in-
 uenta non reddat. Plane tamen intelligitur
 quando dominus haberi pot eſt, & mala fe-
 de non inquiritur. Concludamus ergo
 mum quod vbi inuentor indigens eſt, ca-
 pere tuto pot eſt vel totum inuentum, vel
 partem pro ſua neceſſitate, id quod & ſau-
 tores contrarie opinionis etiam fatentur,
 vt patet apud eundem Syl. loco citato, di-
 modo id faciat de conſilio prælati aut con-
 feſſarii, quamuis neque id forſan ſit neceſ-
 ſarium. Secundo, ſi quis inuenit eſt diuerſi
 conſilium eſt ſaluberrimum res inuentas
 quarum domini haberi non poſſunt, in
 pauperes aut in publicos pioſque vſus con-
 gari. Nam vt ait Grego. Timorati animi
 eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non
 eſt. At vero an ſit neceſſaria præceptio, nõ
 ſatis audeam affirmare. Qui autem id
 ſtruxerit, per hoc ſuam tuebitur opinio-
 nem, quod iure natura illa que in reipubli-
 ca redundant ſunt indigentium, vt ſtatim
 articulo proximo dicemus, quod a iure illa
 redun-

Secunda ratio.

redundant

redundent, inde quodammodo apparet, quod non habent certos dominos, præsumitur tamen habere aliquos, quod antiquis thesauris non conuenit.

Ad tertium argumentum respondetur, quod furtum censetur non grandis culpa dupliciter primo ex parte subiecti, quia ex necessitate furæis alleviatur. Præterea quia sicut proxime diximus, genere suo est minimum respectu aliorum mortalium. Unde ibidem subditur, fur deprehensus reddeat centuplum, qui autem adulter est, perdat animam suam.

Ad secundum autem membrum respondetur, tam tenuè tamque exile posse contingere furtum ut non sit mortale, propterea enim dictum est, genere suo esse mortale, Ratio hinc autem dubitandi respicit quomodo sit perpendenda furti quantitas que culpam non habet nisi venialem respectu, an absolute. Enimvero cum gratias furti ex damno dato sit perpendenda, & indigno, verbi gratia, plus noceat vnum suffragando quadrantem, quam præditiuita quo ducatur eriperes, consequens fieri videtur ut respectu sit estimanda. In contrarium autem arguitur, quod si id verum esset, conquireretur, furari à Cæsare centum aureos nunquam esse mortale delictum, quoniam longe minus damnum inde ipse accipit, quam misera vetula cui duo minuta raperes, quandoquidem & in Evangelio ob id cumulatus commendata est eleemosyna illius anus, quod plus respectu sue facultatis in gazophylacium misit. Lis tamen hæc sic per distinctionem dirimitur. Est enim aliqua pecunie quantitas tanta, quæ per se absque vilo personæ respectu causa est in furtio peccati mortalis. Vt si verbi gratia, dicamus duo tresve aurei ducati, quare etiam si à Cæsare furri piantur, licet illos ipse stocci pendat, nihilominus crimen est. Sed alia est tam exigua summa quæ secum ipsa non habet tantam culpam, sed nihilominus ob paupertatem possidentis fiet mortale, ut si argentum nummum aut duplum a misero fur riperes. Augescit autem præterea damnum, etiam si per se parum sit, dum causa est maioris, ut si lora bonum rumpas quæ ob causam agricola diurnas operas perdit, aut aliud vili instrumentum ab artifice detrahas, cuius causa ab opere cessat.

At vero forsitan quis arguat, nunquam quæritatem furti tam pusillam esse posse, quam cumen sit mortale. Primo ex iure canonico, puta ex Hieron. 139. 6. can. fin. vbi ait furtum non solum in maioribus, sed in minoribus etiam indicari. Deinde iure civili ex Inst. de re. diui. §. Gallinarum. Vbi de gallina furto etiam datur actio. At vero ad Hieron. respondetur quod loquitur, quando animus adest nocendi in maioribus, sic enim continuo subdit, Non enim quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Ius autem civile nihil aliud habet, quam quod aucupium domesticarum auium sit furtum, sed tam parum esse posset, ut ridiculus haberetur qui de illo ageret in iudicio. Adiecit autem in calce solutionis D. Thom. quod qui habet animum furandi & inferendi nocementum proximis, etiam in talibus minimis potest peccare mortaliter, sicut in solo cogitatu per consensum. Sunt tamen amphibola verba, & ideo anceps sententia. Ait ergo Caiet. non esse sensum D. Thom. ut particula, in minimis referatur ad nocementum, quasi docuerit ut qui animo intendit in minimis nocere, mortaliter peccare possit. Est enim talis sensus, ut ipse purat, ra noni dissonus, sed ait id tantum voluisse quod qui habet animum nocendi simpliciter, etiam si noceat in minimis peccat mortaliter propter exedentem se animum ad maiora. At vero etsi mens D. Thom. non sit adeo perspicua id, tamen quod Caiet. refutat crediderim ego contra esse verum. Etenim si noui pusillissimi hominis ingenium qui minimis maxime offenditur, atque animo perturbatur & affligitur, & forte ad iracundiam concitatur, profecto si haberem ego animum ei nocendi per illa minima, charitatem violarem, & amicitiam, nam de hoc esset ille mihi inimicus, atque adeo mortaliter delinquerem, idque non solum ledendo verum etiam verbo & gestu. Dico minima, quibus homines angusti cerebri vehementer offendi consueverunt, nam tam pusilla esse possent, ut ludibrio haberetur qui inde se reputaret offensum, & tunc cuiusmodi læsio non esset culpa. Sed aliud præterea argumentum restat, quod rem hanc furtorum paruularum rerum facere potest, du-

bitiam. Si paruum furtum non esset mortale, sequeretur quod neq; si multoties iteraretur ad tantam culpam posset ascendere,

reteretur ad tantam culpam posset ascendere,

reteretur ad tantam culpam posset ascendere,

reteretur ad tantam culpam posset ascendere,

reteretur ad tantam culpam posset ascendere,

reteretur ad tantam culpam posset ascendere,

reteretur ad tantam culpam posset ascendere,

reteretur ad tantam culpam posset ascendere,

Hieron.

Solutio.

S. Tho.

Caiet.

Mens S. Thom.

Obiectio altera.

vt esset mortale, nam peccata venialia quæ tumuis multiplicentur, vt sana habet Theologorum opinio, efficere nequeunt mortale. Contingere enim tunc transitus de genere in genus. Consequens tamen est falsum. Nam & si fumulus nunquam nisi minimum quadrantem ab hero vno furto furripiat, tamen dum centies id multiplicat, reus furti iudicatur. Ad hoc respondetur consequentia peremptoria. Nam etsi pluralitas peccatorum venialium nunquam fit mortalis, nihilominus quando summæ rerum incipit esse magna, tunc actus ille, etiamsi non sit nisi acceptio vnus quadrantis, quia acceptio damni est ad precedentia, fit mortalis. At vero videre videor studiosum lectorem contra hanc solutionem sic relurgentem. Sequeretur saltem quod si eiusmodi furti idem fur non ab eisdem personis faceret, sed à diuersis ita vt ab vno caperet obolum atque ab alio, ac subinde ab alio quadrantem, aut aliam parvam monetam, nunquam mortaliter peccaret. Probat, quia nemini dat graue damnum. Neque vero vlla est redargutio quod ipse recipit grande lucrum, nam fur non est estimandum ex accedente furti luero, sed ex damno dato. Si autem consequentia cum consequenti concedas, admittis posse furem aliena substantia citra peccatum mortale ditari, atque adeo patrocinium prestare istis publicis coemptoribus qui diuitios in paruis defraudant. Nam secundum tuam opinionem non peccaret mortaliter. Respondetur ergo quod quamuis à diuersis exigua quis suffiretur, tamen cum summa incipit crescere, actus iam vnus furandi precedentibus accedens efficitur mortalis, nam, vt modo dicebamus, quantitas quæ per se est magna absque vllò personarum respectu siue à diuite accipias siue à pluribus, per se constituit peccatum mortale. In quarto argumeto iungitur an capitale supplicium quod furtibus decretum est, sit licitum. Et potest quaestio vel de potestate interrogari, vel de vsu. Scotus namque quem q. 1. articulus, arbitratur talem potestatem non esse penes rempublicam, quia non valet, inquit, quemquam morti addicere, nisi in casibus expressis antiqua lege. Hoc autem satis illic me arbitror expugnasse. Potest enim iure natura quod nusquam diuinitus reuocatum est, publica vicisci scelera prout

viderit salubrius expedire. De vsu tamen an videlicet furti grauitas id mereatur alia est quaestio, nam cum bona exteriora non sint tanti habenda præcipue inter Christianos, quos Christus admonuit vt penitentiam relinquunt & tunicam, non apparet ratio, vt pro furto vita exigatur. Accedit & ius commune. Nam cũ antiquitus poena illa in legibus extaret, postea vita est atrox, quare cautum est ne vllus de simplici furto capite plectatur, vt habetur l. sed nouo iure. C. de feruis fug. & in authen. vt nulli iudici liceat habere, &c. col. 9. Sed publici tantum latrones digni illa morte censentur. Et re vera seculo 5. Thom. non erat in vsu simplices fures, sed tantum latrones ad furcas suspendere. Nam ait non esse in stigendam poenam pro quolibet peccato mortali, sed pro eo quo damnum datur irreparabile, quale non est furtum. Quia vero in Hispania ius olim istud seruabatur vt patet. par. 7. tit. 1. l. 18. sed tantum suspendebantur sacrilegi qui sacra depradebantur, atque alij id genus. Postea vero crescente perditorum hominum audacia, auctæ sunt poenæ. Et arbitror Bald. in causa fuisse huius supplicij, qui super eadem lege, sed nouo iure, duo asseruit. Primum, quod etsi pro simplici aut geminato furto non sit fur morte dignus, tamen tripliciter iam reputatur latrocinium. Secundo indest infert quod quando vnum ingens est, tunc tribus æqui pollet. Porro autem vt nihil ego contra leges obmirum, tamen ratio Baldi nulla est. Primum enim latrones non sunt censendi ex actu solum frequentia, sed ex modo, nempe quia vim inferunt & rapinis perturbant rempublicam, atque illi duntaxat iure deputantur neci, fur autem licet identidem peccet, si tamen id semper latenter, ita vt neque publicas vias obideat, neque irruptionem in aedes faciat, nec cadere offerat, non censetur latro. Quare gaudere debet privilegio ecclesiastico, si se in sacra recipiat. Atque adeo multo minoris probabilitatis habet secundum asserum, quod quia ingens furtum æqui pollet tribus, æquum sit morte. Nam licet æqui pollet in quantitate, non tamen in modo, vt reputetur latrocinium. Quamuis propter insignem audaciam imaginè eius gerat. Id autem quod tandem pro ratione asserti sui adducit, videlicet propter enorme delictum licere leges transgredi, indignum est iuris peritiam

Solutio.

Replica

An fures
licite sus-
pèdantur.
Scotus.

dum transgredi leges peccatum est, & peccatum licere non potest, sed forsitan transgressionem appellat dum sit aliquid contra verba legis, non tamen contra mentem. Id verum tamen insuper adnotandum, hic est, quod Baldi aut cuiusvis alterius, doctoris assertio nullatenus haberi potest pro lege, immo uero neque dictum ipsorum Iuriconsultorum, nisi aut principis auctoritate aut reipublica more & usu eorum documenta pro legibus recepta sint, quippe cum (vt libro primo, demonstratum est) sola auctoritas publica valeat legem conderi, quæ vim habeat coercitiuam. Est ergo iam receptissimum, vt fures pro simphici aut geminato furto, si non est magnū aut flagellis casti, aut aures recisi, seu ferro iniusti relegentur. Pro trino vero aut pro vno enormi ad furcas suspendantur. Quæ quidem lex etiam Hispanis in more est, vt patet in libro quarto regalis for. titul. 15. Lex, qui furatus fuerit ac. dipondia, no uis tantundem soluat. Quod si iterato simile commiserit furtum, occidatur. Tamen sub illo rigore non sit nunc eadem lex in usu, vt pro decima parte vnius duca ti quis suspendatur. Pluris enim tunc forte adhibebatur illa quota quam nunc duplus ducatus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ei qui egestate pramittitur furari liceat.

Postquam tam stricto iure ostensa est iniquitas furti, disputare conuenit an aliquis sit inde excipiendus casus, saltem vbi extrema necessitas ingruit. Et arguitur primo a parte negatiua, de illo cap. supra citato, si quis. extra de furt. vbi habetur, quod si quis propter necessitatem famis furatus fuerit vestem, cibarium, vel pecus, poeniteat hebdomodas tres, quod non iuberetur nisi furtum tunc illicitum esset. Secundo idem arguitur ex Aristot. 2. Ethicor. vbi ait quædam esse que confessim nominata conuoluta sunt cum malitia, & subdit exemplum in furto, vbi significat esse intrinsece malum, atque adeo nullo sine nulloque de causa reddi posse licitum, cuius est in mendacio similitudo.

rendum per elemosinam proximo licitū est furari, vt lib. contra mendacium admo net August. ergo neque ad subueniendum sibi. In contrarium autē est quod in necessitate, vt axioma habet vulgare, omnia sunt communia.

Ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Res quæ homini redundant. pauperum sustentationi iure naturæ debentur. Auctoritas est Ambrosij quæ inter decreta refertur, distinctione 47. esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumentum est, quod tu recludis, miserorum redemptio & absolutio est, pecunia quam tu in terra defodis. Ratio autem naturalis sic colligitur. Nullum ius gentium aut humanum naturali potest aut diuino derogare, cum hæc superiora sint, iure autem naturæ diuinaque providentia institutum est, vt res inferiores hominum necessitati subseruiant, propter quos conditæ sunt, ergo vbi res huiusmodi redundantes possessori non seruiunt, nullo humano iure vetari possunt, quominus in agentium usum veniant. Secunda conclusio. Hoc tamen non obstante, nemo citra extremam necessitatem, ei qui affluunt, eripere sua bona potest. Probat, quoniam & si locuplex ille eadem teneatur bona diffundere, sunt tamen multi egeni, diuersis locis & temporibus occurrentes, quibus idco charitatiuam illam erogationem per possessorem fieri conuenit. Tertia conclusio. In extrema necessitate, puta ubi euident, & urgens est, tunc calamitosus ille licite potest alienis rebus sibi succurrere, siue clam sublati, siue palam. Conclusio sæpe iam est a nobis asserta, quoniam tam innatum est hominis ius seruandi sese, vt illi alia cuncta cedant. Primam istarum conclusionum non intelligas obligationem sonare iniustitiam, sed tantum iniustitior die, vt lib. 4. quæst. de diuin. rerum, adnota uimus. Nam postquam diuise sunt res, quisque est suarum dominus, eatenus tamen persistit naturale ius commune, ut qui abundat, esse debeat in egenos beneficius. Qua ratione inde enascitur veritas conclusionis secundæ, nempe vt nemo quam uis grauiter patiens, possit a diuite furari. Neq. valet argumentum. Dives in tali casu (nempe grauis necessitatis) tenetur egeni erogare, iuxta illud Ioan. in sua canonica,

Conclusio respō sua. Ambro.

Secundū conclu.

Tertia conclusio.

Prima conclusio declaratio.

Yus iū

Primū

Argu. 2.

Argu. 3.

NO
RE
S
III
3

et, Qui uiderit fratrem suum necesse habere & clausit viscera sua ab illo, quomodo charitas Dei manet in illo? ergo ille potest sua auctoritate eripere, quoniam obligatio illa non est iustitia, sed charitatis, ad quam nemo inuitus cogi potest. At uero materia hæc de elemosynarum obligatione non est presentis loci. Tractat enim eam diuus Thom. 2. 2. quaest. 32. Circa tertiam autem conclusionem, quæ ad rem attinet presentem, dubium est quæ nam necessitas sit extrema iudicanda. Vtrum ea tantum cum quis iam iam aut fame stragatur, aut frigore alia uel calamitate absumitur. Videtur nanque nomen ipsum extrema, id designare. Respondetur tamen non eam, ut uulgus arbitrat, expectandam esse. Sunt enim qui eam uocant extremam necessitatem cuius impossibile est tunc remedium, ille ergo censetur articulus necessitatis extrema, quando uides fratrem periculo appropinquari incurabilis infirmitatis, aut abusu miseriam quæ homines solet conficere, ille inquam dum præueniri potest cauerique summa misericordia. Necessitas uero quæ in periculo hominem conflat uel honoris, licet non censetur extrema, est tamen profecto grauis, quæ eum qui facultatem habet opem ferendi sub reatu mortalis culpæ obligat. Quid autem si puella in periculo uerteret amittendi pudoris ob uictus inopiam? Videtur namque & illam censeri extremam, quippe qua non modo honor, uerum & salus animæ periclitatur. Respondetur nihilominus quod quam uis illustre sit misericordie officium eiusmodi miseris in orphanitate periclitantibus subuenire, non illa tamen censetur extrema ut possit puella alienum rapere, quoniam nulla est necessitas quæ cogere possit illam ut sui copiam alteri faciat, alias consensus ille non esset peccatum, sed perire potius debet quam delinquere. Sunt autem ciuilia iura quibus iubetur ut extreme patens ad publicum magistratum antea recurrat quam aliena priuatim cupiat. Hoc autem intelligendum est quædo commode id fieri potest. At uero non deerit forsitan qui contra nos impræsentiarum insurgat. Diximus enim tum alias sepe, tum paulo ante, neminem ad id cogi posse ad quod sola charitate tenetur, sed ad id tantum ad quod de iustitia, obligatur, extreme au-

Respon
sio.

Philo
sopho.

Philo
sopho.

Philo
sopho.

Philo
sopho.

Obie
ctio ad
uersus re
spon
sionem.

tem necessitati nemo tenetur succurrere nisi ex charitate, nam si obligatio esset iustitia, ille qui tunc non succurreret, teneretur ad restitutionem, quod non conceditur, ergo neque publica potestas, compellere tunc quempiam iure potest, neque qui in periculo est quippiam alieni priuatim capere. Respondetur parum referre si an dicas in tali necessitate aliquam iustitiam rationem intercedere, proprie tamen profecto non est nisi misericordia strictissime tam obligans. Quod autem conuictio tunc locum habeat, est propter singularem ius quod cuiuspiam competit suam seruandam uitam. Appendenda hic erat disputatio, an qui in articulo necessitatis alienum rapit, arripente feliciter postea fortuna reuocatur id restituere, nisi iam factis lib. procedenti sub titulo de restitutione, eadem a nobis absoluta esset disputatio.

Ad canonem igitur adductum in primo argumento responsum illic est quod intelligitur de necessitate quæ non est extrema ubi aliqua est culpa furari. Ad secundum concedimus ingenuæ, furtum esse actionem intrinsece malam, imo talem ut lib. 2. diximus, in qua Deus, ut legis naturæ lator dispensare non possit. At uero sicuti de prohibitione homicidii diximus quod illa generaliter non occides eo, quod præceptum est naturale, non includitur casus quos ipsa natura includere non potest, neque in illa, Non iurare omnino, sic neque prohibitione furti vetari potuit acceptio rei alienæ quam natura ipsa hominibus indulget. Quocirca eiusmodi acceptio non est furtum, sed acceptio rei a natura concessæ. Ad tertium denique respondetur cuique pari iure licere in eadem necessitate alienum rapere ut indigent succurrat. Sed contra illam uetat. August. elemosynas de rapinis fieri.

ARTICVLVS V.

Utrum rapina uoluptate fieri possit extra peccatum.

ETSI furtum in extrema necessitate licitum sit, tamen quia rapina atrocius est crimen, uidere restat uirum & illa quoque aliquando sit licita. Arguitur enim a parte affirmatiua. Præda illata

vi. 64

si sit, quod rationem habet rapinae, praedam autem accipere ab hostibus licitum iudicari in libro de Patria. Ambrosius ubi ait: Cum praeda fuerit in potestate victorum decet militarem disciplinam, vt regi seruentur omnia scilicet tam ad belli sumptus quam ad militum praemia, ergo rapina est aliquo casu licita. Secundo arguitur. Terrarum principes multa à suis subditis iniuris extorquent, quod effugiem praefert rapinae, & tamen graue est illos delictos censere, ergo rapina non est vbiq; mortale crimen. Tertio arguitur. Id quod possessoris non est, licite ab illo auferitur, infideles autem iniusti sunt suarum rerum possessores secundum illud Augusti in epistola ad Vincent. Donatit. Res falso appellatis vestras, quis neque iuste possidetis, & secundum leges terrenarum legum amittere iussi estis, ergo licitum apparet ab ipsis eadem eripere. In contrarium est quod tanquam de re iniuste parata prohibetur sacrificium vel oblatio de rapina fieri, secundum illud Esaias 61. ego Dominus diligens iudicium, & odians rapinam in holocaustum.

Ad quaestionem tribus conclusionibus respondetur. Prima: Rapina nullatenus est licita, neque priuato neque publica potestati, itaque sicut furtum nunquam est licitum, & vbi acceptio rei alienae licita est, non habet rationem furti, sic imo efficaciori ratione de rapina censendum est. Probat. Quicquid nomine suo innatam habet rationem iustitiae, est sic intrinsece malum vt. benefici nequeat, rapina autem id ipsum sonat quod violenta acceptio contra iustitiam sicut furtum, id quod fraudulenta, ergo rapina nequaquam esse potest licita. At vero ad maiorem huius explicationem adhibentur aliae duae. Secunda ergo conclusio est. Sola respub. & princeps qui eius gerit vices, per violentiam potest citra iniuriam aliquid à suis ciuibus extorquere, quicunque vero priuata auctoritate per violentiam aliquid rapit, raptor est & latro, atque adeo huius iniquitatis reus. Probat. Vt iure simul pars. Violentiam in seipsum proprium est publicae auctoritatis munus, nam violentia idem est quod coactio, vis autem coactiua solum in republica residet atque in principe qui eam representat, sicuti non nisi totum animal potest cogere

membra, est enim hac potestas ab ipsissima natura concessa ad cohibendos homines a malo, adducendoque in bonum, quae quidem concessio, vt supra diximus, non expediebat priuatis fieri, propterea quod permaturo iudicio mandari debet executioni. Ex quo fit vt violentia in principe, si via & ordine fiat, non habeat rationem rapinae, nempe si vel contra externos hostes, vel contra internos maleficos illa ex legis praescripto viatur, in persona vero priuata semper cuiusmodi violentia rationem habet rapinae. Atque hac de causa, articulo 3. etiam illi cui constat rem ab alio possessam, suam esse, idque legitime probare potest, tamen prauidicis iniquitate nequit obtinere negauimus per vim posse rem aggredi. Quod si eum saltem obiceris, qui extrema patitur, illum arbitror iure ipso naturae exceptum esse ab hac lege. Adeo enim vitae conseruatio naturae iuris fastidium tenet, vt violentia tunc non sit rapinae caractere denotanda. Tertia conclusio. Si princeps, aut iudex, aut alius cuius magistratus sua abusus potestate per violentiam quidpiam a ciuibus rapuerit, insigne rapinae scelus committit, & ad restitutionem tenetur. Tanto enim impudentius ac sceleratius eiusmodi potentatus peccant, quanto sanctiori fide iustitiam, cuius custodes existunt, erga omnes debent immaculatam seruare.

De conclusionibus istis nulla est ambigui as praeter illas quae per proposita argumenta insinuantur. Et quidem ad primum de bellica praeda respondet D. Thomas, si iustum est bellum praedam esse licitam, neque ad restitutionem obligare. Tamen peccatum cupiditatis contra charitatem committit etiam tunc possit, dicente Augustino in libro de ver. Domini propter praedam militare peccatum est. Si vero bellum est iniustum, rapina committitur. Bellum autem iniustum, sicuti lib. 3. de iudicio diximus, ex triplici capite contingit. Primum ex auctoritatis defectu, nam soli principes habentes merum imperium ius habent bellum aut indicendi, aut gerendi, reliqui vero magnates, & potentatus regibus subditi, non item, sed tantum violentia possunt vt in malefidos sibi subditos. Quare si extraneos armorum,

concl.

Tertia conclusio.

Ad primū arg. S. Th. respondet.

August.

Bellū iniustum ex triplici capite. Primum.

viim.

vi impetant, seu priuatae personae censende sunt, & rapinam committunt, quamuis

Secundū.

alioquin iustam haberent causam. Mox ad belli aequitatem requiritur causa non qualiscunque sed digna pro qua tam ingentia pericula subeantur, iamque calamitose atque exitiose reipublicae perturbationes concitentur. Bellorum namque tumultibus non solum prophana omnia, verum & spiritualis reipublicae salus & sacra omnia, & fides, ipsa periclitantur.

Tertium.

Tertio requiritur forma iuris eademque tanto exactius quam in priuatis iudicijs, quanto periculosius de summa boni publici agitur, nempe ut nisi cunctis pacis rationibus prius oblati, non indicatur, neque vltius proferatur, quam fert aequitas. Sed de hoc alias. Præda ergo belli iusti non solum ad refarcienda damna, verum ut inter milites distribuatur, licita est. Et quamuis principi curæ præcipua incumbat merita pendendi iustitiae belli, qua vique ratione licet ipse iniustum bellum conslet, milites nonnunquam excusantur, tamen tam aperta esse posset iniustitia, ut etiam ipsos subditos excusatione nudaret. Ad secundum argumentum de principibus & magnatibus conclusiones ipsae satis respondent, nempe quod si violentia vtuntur ad extorquendum ea quae ad bonum commune conferunt, non est rapinae crimen.

Ad secundum.

Si autem ultra ius aliquid insuper expriment, non sunt a crimine liberi, immo tanto nequius delinquant quanto eorum potestati non est qui resistere possit. Vnde August. quarto de Ciuit. Dei. Remota iniustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia? quia latrocinia quid sunt nisi parua regna? Et Ezech. 22. Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes prædam. Quo fit ut etiam ad restitutionem teneantur.

Ad tertium.

Tertium argumentum laissimum, & his temporibus, nescio an dixerim necessariam disputationem offerebat de iure bellandi contra infideles, propter illum Occidentalem Orbem quem nostrates nostro seculo repperunt, sed bona causa, ut præcedenti libro sub titulo. De dominio diximus, in hoc opere ab huiusmodi disputatione superfedimus. Dabimus autem, si Deo dante, nobis licuerit, libellum De ratione promulgandi Euangelium, ubi hæc,

si non pro rei dignitate, pro nostro tamen captu tractare adornamus. Interim tamen ad interpretandum Augustinum satis fuerit adnotare triplicem esse infidelium ordinem. Quidam enim sunt qui iure, & facto sub diuisione Christianorum principum vitam degunt, quales olim erant in Hispania Sarraceni, & Hebraei, & nunc in Italia, & Germania perseuerant Iudaei. Et de istis nemini in dubium venit, quin valeant Christiani principes lege in eos agere, suisque adeo priuatis bonis. Veritas enim hæc clare patet, tam in Decretalibus sub titulo de Iudæis, & Sarracenis quam in Decretis, distinct. 54. His proxime accedunt hæretici qui ex nobis, ut ait Ioannes, exierunt. Ac de his proprie loquebatur August. Erat enim eis sermo contra Donatistas, quos quidem vniuersum hæreticos patentissimum est tam canonico quam ciuili iure suis multari bonis, ut patet cap. Cum tu de vlt. lib. 6. Alij sunt infideles qui licet non de facto, tamen de iure Christianis principibus subduntur, saltem quantum ad regnum suorum possessionem nempe qui terras vt possident, quæ olim sub diuisione nostra fuerant, vt sunt Afri, Sarraceni, ac Turci Græciam tyrannide possidentes. Et de istis certum etiam est posse bello à nobis lacessiri atque adeo eisdem regionibus expoliari. Nihilominus priuata auctoritate nullus nostrum per eos transitum faciens, eorum bona aut depraedari aut dissipare valet. Tum quod præter regiones bonae domesticæ quæ sua industria lucrantur, sua sunt, tum præcipue quæ ab subigendum illos auctoritas publica requiritur. Quare nemo nisi facultate & concessione principis potest illis molestus esse.

Infideles autem tertij ordinis sunt, qui neque iure neque facto nobis subditi sunt, neque vero nobis infesti, quales sunt illi qui vel Christianum nomen non audierunt, vel quod eodem recidit, per obliuionem omni memoria superiorem excusantur. Tameñ proprie excusatur nemo, quia cum vniuersus orbis teneatur fide dum eius prædicationem audierint, suscipere, si recte seruassent naturæ legem. Christus illis via aliqua sua irradiaret fide licet excusari dicantur, eo quod dum nihil de ea audierint, sua infidelitas non est peccatum. Et de istis conuictari licet, vtum liceat nobis illos bello

bello petere? Et quidem Caeteran. hic inter interpretandum sententiam D. Thomæ negat vllum Christianis fauere ius illos de suis sedibus ac possessionibus deturbanari. Quoniam S. Thom. secunda secundæ quæst. 10. artic. 10. ait, Fides naturam non tollit, sed perficit: atque adeo possessiones quarum gentes iure gentium potiuntur, nemini auferit, eo potissimum quod species infidelitatis negatiuæ scilicet eorū qui de Christiano nomine nihil audierunt, neque est peccatum, neque adeo vltimo supplicio digna. Immo vero ait quod neque olim filios Israel vllis infidelium bellum indixisse legitur, eo solum quod infideles essent, de quo apud aliquos male intellectus male audit. In primis enim non negat licitum eis fuisse infideles propter idololatriam Dei iussu debellare, sed tantum negat eo solum quod infideles essent, nempe negatiue, hoc est eo solum quod fide carebant debellatos, secus ob idololatriam. Præterea si de bello contra possessores illos terræ promissæ gesto loquatur sanum etiam potest habere intellectū. Video namque non nullos digladiari utrū gentes illas Deus pellere suis sedibus iusserit ob sua ipsarum scelera atque idololatriæ impietatem, an vero solum vt pollicitationem impleteret quam Abraham fecerat & semini eius, tradendi eis regionem. Nam cū tamen procul dubio certo certius sit, vtramque fuisse causam. Est enim illic & gentium expulsionem considerate, & introductionem diuini populi. Et quidem expulsionis causa iustissima, fuerunt sua crimina introductionis autem, promissio illa populo facta. At vero cum Deus vniuersos idololatrias totius orbis eodem iure potuisset extinguere, illos tamen singulariter inde expulit ut illic suum plantaret populum. Quare forte non solum ob idololatriam, sed vt Deus impleteret promissum, illud imperauit bellum. Atque hanc arbitror legitimum sensum illorum verborum Deuteronomium 9. vbi ambæ copulantur causæ. Quia illæ scilicet gentes, egerunt impie, introeunte te deleterant, & vt impleteret verbum suum Dominus quod cum iuramento pollicitus est patribus tuis. At vero quæstionis punctum, vtum nobis liceat infideles tertij ordinis qui nihil contra nos moliuntur, bello peccare, non in hoc consistit, quod

impietas idololatriæ, aliorumque suorum scelerum immanitas digna sit morte. Hoc enim nemini potest non esse confessum, quandoquidem Christiana respublica merito vltimo eadem crimina morte vlciscitur. Quarum incassum sese discruciant qui de hoc concertant. Veruntamen cum vt libro tertio dicebamus, ad rectum iudiciū duo sint requisita, nempe & iusta causa in crimina, & legitima facultas in iudice, ex hoc tota disputatio pendet, vtum nos legitimi simus eorum iudices, suorumque criminum vindices. Nam ex hoc quod Deus, totius orbis Dominus, quæcunque voluerit, fuerit vnquam vltus crimina, arguere quod nos id ipsum in omnibus infidelibus possumus perinde est ac si arguas, quod cum rex possit in toto suo regno vniuersos maleficos extirpare, possit pariter vnusquislibet magnatum qui sub illo iurisdictionem habent, territorium alterius ingredi ad id exercendum munus. Aliunde ergo demonstrandum est, si verum habet, nos tali facultate pollere. Attamen vt precedenti libro sub titulo, de domini diximus, ab hac disputatione in hoc opere causa duximus superse dendum. Si nobis forsitan diuino licerit libellum de ratione promulgandi Euangelium edere, illic disputatio hæc pro capti nostre suis numeris absoluetur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum rapina sit grauius peccatum furto.

Quoniam de furto & rapina in quæstione præfenti locuti sumus, quas duas commonstrauimus esse species, quætere in calce disputationis conuenit, vtum istorum vitiorum alteri grauitate præcellat. Et arguitur, furtum esse peius, tū quod supra rapinam addit fraudem & dolum, quæ per se rationem augēt peccati, tū etiam quod verecundia & metus ex actus turpitudine nascitur, magis autem pude fūit homines de furto quam de rapina ergo illud est scelestius. Accedit demū, quod delictū quod pluribus nocet, eo est iniquius, per furtum autem pluribus nocumentum infertur, nempe non solum magnatibus, verum & plebeis & cuius.

cuiusvis classis hominibus. Violentia autem & rapina non nisi illis inferuntur potentibus qui resistere possunt, grauius ergo est furtum quam rapina in contrarium autem est quod leges acerbius in latrones atque raptores animaduertunt quā in fures.

Ad quaestionem vnica eademque facilissima cōclusionē respondetur. Rapina grauius peccatum est furto. Conclusio per ea quae dicta sunt liquida constat. Dictum enim est haec duo in hanc vnā ratio nemo biecti conuenire, quod vtrumque est acceptio alieni contra domini voluntatē, nisi quod furtum tollit voluntatē per ignorantiam, rapina vero per violentiam. Violentia autem ē regione magis opponitur voluntati quam ignorantia. Nam violentia aperto Marte pugnat contra actum nolendi, ignorantia vero efficit inuoluntarium per absentiam actus. Qui ignorat enim, non vult, sed qui resistit, contrarie vult. Hac ergo ratione rapina peior est. Accedit & ratio iniuriæ, quae in rapina cumulator est. Nam fur plus facit rei dominum, quem scilicet per metum non aude aperte aggredi, sed latenter. Raptor vero multo eum minoris aestimat, si quidem absque metu eum adori ut. Quare non solum in bonis ledit, verum & in honore per ignominiam. Qua etiam ratione contumelia (vt infra dicturi sumus) peior est quam murmuratio. Quin vero accedit tertio, quod non solum in bonis externis atque etiam in honore iniuriam infert, verum & vitæ periculum offert. Raptor enim & latro armis viuit quibus resistentem perimat; Fur autem pauore & metu est semper pallidus. Atque haec de causā iurā ipsa communia quae furibus vitam indulget, latrones morti omnino adiudicant, adeo vt neque per fugium ad sacrum illis suffragati cōcedant. Et per haec argumentorum solutiones clarescunt. Nam etsi in furto aliqua sit fraus, peior est tamen audacia iniuriaeque rapina. Ad secundum autem respondetur quod audacia vulgo apud sensuales homines pro iudicio fortitudinis reputatur, & ideo fit vt etiam dum facinoribus perpetrandis exhibetur, minus de illa homines pride fiant, cum tamen argumentū minoris culpae sit in sceleribus metus, qualis est infure. Ad tertium denique respondetur, quod etsi plumbus per furtum solcat

nōcumentum inferri grauiora tamen per violentiam inferuntur.

QVÆSTIO III.

DE IVSTITIA IUDICIS

ARTICVLVS I.

Virum liceat iudici eum qui sibi non subditur, iudicare.

IN IVSTITIÆ quae facta seu in personam, seu in res committitur, proxima est species illa quae verbi fit. Huius autem generis illa est iniquior, quae in iudicis versari cōsuevit, videlicet tam iudicum culpa, quam testium, reliquorumque iustitiae ministrorum. Sunt enim personae quinque, videlicet iudex accusator reus, testis, & advocatus, quae quinque deposcunt quaestiones. Sed ex illis iudex est cuius crimina grauiora existimantur. Quatuor autem in iudice sunt necessaria, videlicet iudicandi potestas, veritas, & forma, & executionis vis, quae quatuor articulis explicabuntur. Primum ergo vitium est, si iudicandi, quum non habet, facultatem vsuper. Ignorantia istud hoc primo articulo, examinemus. Queritur verum possit quispiam eum qui sibi non subditur iudicare. Et arguitur a parte affirmatiua. Christus quippe qui rex regum erat & dominus dominantium, nulli erat creaturarum subiectus, & tamen Patris iudicium pertulit, qui de hoc reprehendi non solet, quod non subditum iudicaret, sed quod innocentem cōdemnaret, potest ergo quispiam in alienum ciuem ius dicere. Secundo. Daniel (ut eius historia capitulo 14 refert) seniores illos facti criminati testes iudicio condemnauit, qui tamen non subditur fuisse iudex ergo. Tertio. Iura saepe iudici facultatem tribuunt castigandi ratione delicti eos, qui licet non sint sibi subiecti, delinquunt tamen intra limites sui fori, ergo eum iudicare qui iudex non est subditus, non semper est illicitum. In contrarium est Gregorius super illud Deuter. 23. Si intraueris segetes &c. ubi dicitur.